

Sygn. akt III PK 108/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 maja 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Bogusław Cudowski (sprawozdawca)

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z powództwa M. T.

przeciwko Muzeum [...] w P.

o ustalenie istnienia stosunku pracy na stanowisku zastępcy dyrektora i
dopuszczenie do pracy na tym stanowisku, ewntualnie o ustalenie istnienia
stosunku pracy na stanowisku kustosza i dopuszczenie do pracy na tym stanowisku
oraz ewentualnie o odszkodowanie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 maja 2016 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w T.
z dnia 26 listopada 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego
Sądowi Okręgowemu w T.**

UZASADNIENIE

Powódka M. T. domagała się ustalenia, że pomiędzy nią a pozwanym Muzeum [...] w P. istnieje stosunek pracy na warunkach określonych pismem Dyrektora Muzeum [...] w P. z 10 sierpnia 2009 r. - na stanowisku Zastępcy Dyrektora Muzeum [...] w P., i nakazanie pozwanemu dopuszczenie jej do wykonywania pracy na tym stanowisku. Na wypadek oddalenia tego żądania wносиła o ustalenie, że w wyniku odwołania jej z funkcji Zastępcy Dyrektora Muzeum [...] w P. dokonanego 8 września 2011 r. pomiędzy nią a pozwanym istnieje nadal stosunek pracy na warunkach sprzed jej powołania na zastępcę dyrektora i nakazanie pozwanemu dopuszczenia jej do wykonywania pracy na poprzednich warunkach. Dodatkowo w przypadku nieuwzględnienia powyższych żądań powódka wносиła o zasądzenie na jej rzecz od pozwanego odszkodowania za dokonanie odwołania niezgodnego z prawem.

Sąd Rejonowy w J. wyrokiem z 26 czerwca 2014 r. zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 14.011,65 zł tytułem odszkodowania. Ustalił, że powódka od 1 kwietnia 1995 r. świadczyła pracę na rzecz pozwanego na stanowisku asystenta muzealnego w niepełnym wymiarze czasu pracy. Na podstawie kolejnej umowy o pracę świadczyła pracę w niepełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku adiunkta muzealnego, a potem kustosza. Od 1 maja 2009 r. została zatrudniona na czas nieokreślony w pełnym wymiarze czasu pracy. W dniu 10 sierpnia 2009 r. została powołana na stanowisko zastępcy dyrektora. W dniu 19 lipca 2011 r. Zarząd Województwa [...] w R. wyraził zgodę na odwołanie powódki ze stanowiska zastępcy dyrektora. Pismem z 24 sierpnia 2011 r. doręczonym powódce 8 września 2011 r. pozwany reprezentowany przez W. W. - pełniącego obowiązki dyrektora - odwołał powódkę ze stanowiska zastępcy dyrektora. W czasie rozmowy poinformował powódkę, że w okresie wypowiedzenia jest zwolniona z obowiązku świadczenia pracy. Powódka 9 września 2011 r. zgłosiła się do pracy, ale nie została do niej dopuszczona. Uchwałą Zarządu Województwa [...] z 4 września 2012 r. W. W. został powołany na stanowisko dyrektora pozwanego muzeum do 3 września 2019 r.

W ocenie Sądu Rejonowego żądanie powódki ustalenia, że pomiędzy nią a pozwanym nadal istnieje stosunek pracy na stanowisku zastępcy dyrektora i

nakazanie dopuszczenia jej do wykonywania tej pracy było nieuzasadnione. Sąd stwierdził, że do stosunków pracy z powołania nie stosuje się przepisów regulujących orzekanie o bezskuteczności wypowiedzenia i przywracaniu do pracy, a jedynym roszczeniem przysługującym odwołanemu pracownikowi jest roszczenie o odszkodowanie z tytułu wadliwego rozwiązania stosunku pracy bez wypowiedzenia na podstawie art. 56 k.p. Sąd stwierdził, że czynność pozwanego, która doprowadziła do rozwiązania stosunku pracy (oświadczenie W. W. o dowołaniu powódki ze stanowiska) jest skuteczna. Oceniając żądanie powódki o ustalenie, że w wyniku odwołania jej z funkcji zastępcy dyrektora pomiędzy powódką a pozwanym nadal istnieje stosunek pracy na warunkach sprzed powołania jej na to stanowisko, Sąd stwierdził, że powódka nie wykazała, że akt powołania dotyczył jedynie powierzenia jej okresowo funkcji i nie był równoznaczny z zawarciem nowej umowy i rozwiązaniem poprzedniej. Za zasadne Sąd uznał natomiast żądanie zasądzenia odszkodowania, wskazując, że w procesie o odszkodowanie pracodawca jest obciążony obowiązkiem udowodnienia, że istniały przyczyny, które były podstawą rozwiązania stosunku pracy. Sąd stwierdził, że w piśmie z 24 sierpnia 2011 r. pracodawca nie wskazał przyczyn uzasadniających rozwiązanie stosunku pracy i dlatego powódce przysługuje odszkodowanie w wysokości trzykrotnego wynagrodzenia.

Wyrok Sądu Rejonowego zaskarżyły obie strony. Powódka w osobiście złożonej apelacji zarzuciła naruszenia art. 233 § 1 i 2 k.p.c., wnosząc o zmianę wyroku i uwzględnienie żądań pozwu w całości. Z kolei pełnomocnik powódki zarzucił niewyjaśnienie przez Sąd Rejonowy zarzutu nieważności oświadczenia woli pozwanego o odwołaniu powódki ze stanowiska zastępcy dyrektora oraz sprzeczność dokonanych ustaleń z zebrany w sprawie materiałem dowodowym, wnosząc o ustalenie istnienia stosunku pracy pomiędzy powódką a pozwanym na stanowisku zastępcy dyrektora oraz nakazanie pozwanemu dopuszczenia jej do wykonywania pracy na tym stanowisku, ewentualnie o ustalenie, że w wyniku odwołania jej ze stanowiska zastępcy dyrektora pomiędzy powódką i pozwanym nadal istnieje stosunek pracy sprzed jej powołania i nakazanie pozwanemu dopuszczenie jej do wykonywania pracy na poprzednich warunkach i poprzednio

zajmowanym stanowisku. Pozwany zarzucił naruszenie art. 70 § 3 k.p., wnosząc o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości.

Sąd Okręgowy w T. wyrokiem z 26 listopada 2014 r. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w całości w ten sposób, że oddalił powództwo w całości (pkt 1), oddalił apelację strony powodowej (pkt 2), orzekł o kosztach postępowania (pkt 3 i 4).

Sąd za bezsporne uznał, że strony łączył stosunek pracy na podstawie powołania poczynszy od 10 sierpnia 2009 r. Pismem z 24 sierpnia 2011 r. pełniący obowiązki dyrektora pozwanego muzeum W. W. odwołał powódkę z dniem doręczenia tego pisma ze stanowiska zastępcy dyrektora. W piśmie wskazał na art. 70 k.p. w zw. z § 8 ust. 5 statutu muzeum. Zgoda na odwołanie powódki została wyrażona przez Zarząd Województwa [...] w uchwale z 19 lipca 2011 r. W piśmie odwołującym wskazano, że odwołanie jest równoznaczne z wypowiedzeniem umowy o pracę, którego okres wynosi 3 miesiące. Pismo zostało doręczone powódce 8 września 2011 r.

Sąd Okręgowy, uwzględniając treść art. 68 k.p., art. 13 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, art. 6 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach oraz § 8 ust. 5 statutu pozwanego muzeum, przyjął, że zastępcę dyrektora pozwanego muzeum powołuje i odwołuje dyrektor po uzyskaniu zgody zarządu województwa. W ocenie Sądu zgoda pracownika na powołanie go na stanowisko u dotychczasowego pracodawcy stanowi domniemane wyrażenie przez niego woli rozwiązania wcześniej zawartej umowy o pracę za porozumieniem stron (wyrok Sądu Najwyższego z 13 października 1999 r., I PKN 297/99). Sąd stwierdził, że skoro powódka wyraziła zgodę na powołanie jej na stanowisko zastępcy dyrektora pozwanego muzeum z dniem 10 sierpnia 2009 r., to wyraziła zgodę na rozwiązanie w drodze porozumienia stron wcześniej nawiązanej umowy o pracę, a tym samym łączący dotychczas strony stosunek pracy na podstawie umowy o pracę przekształcił się w stosunek pracy z powołania. Jednocześnie Sąd wskazał, że powódka nie wykazała, aby doszło do porozumienia stron w sprawie zmiany stosunku pracy na podstawie umowy o pracę na stosunek pracy z powołania na czas określony, po upływie którego nastąpiłoby reaktywowanie umownego stosunku pracy.

Sąd ustalił, że odwołanie powódki było równoznaczne z wypowiedzeniem umowy o pracę. Wskazując na orzecznictwo Sądu Najwyższego, podkreślił, że w oświadczeniu woli pracodawcy o odwołaniu pracownika, które jest równoznaczne z wypowiedzeniem umowy o pracę, nie jest konieczne wskazywanie przyczyny uzasadniającej rozwiązanie stosunku pracy (uchwała Sądu Najwyższego z 10 stycznia 2007 r., III PZP 6/06, wyrok Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2010 r., II PK 314/09). W konsekwencji Sąd Okręgowy uznał za błędne stanowisko Sądu pierwszej instancji, że powódce przysługuje odszkodowanie, ponieważ pracodawca w piśmie z 24 sierpnia 2011 r. nie wskazał przyczyn uzasadniających odwołanie.

Odnosząc się do zarzutów apelacyjnych strony powodowej, Sąd Okręgowy stwierdził, że odwołanie powódki zostało dokonane pismem z 24 sierpnia 2011 r. przez stronę pozwaną reprezentowaną przez pełniącego obowiązki dyrektora W. W. Powierzenie mu pełnienia obowiązków nastąpiło w drodze uchwały Zarządu Województwa [...] z 18 lutego 2011 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w R. wyrokiem z 19 lipca 2011 r. w sprawie o sygn. II SA/.../11 stwierdził nieważność tej uchwały, jednak Naczelny Sąd Administracyjny wyrokiem z dnia 4 kwietnia 2012 r., w sprawie o sygn. akt I OSK .../11, uchylił wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego i odrzucił skargę. Uzasadniając wyrok Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził, że mając na uwadze charakter zatrudnienia na stanowisku dyrektora muzeum, do którego dochodzi w drodze powołania na podstawie art. 68 § 1 k.p., także czynność powierzenia obowiązków na tym stanowisku podlega reżimowi k.p., w konsekwencji uprawnionym do kontroli jednostronnej czynności jaką jest akt powołania na stanowisko jest sąd pracy. Sąd Okręgowy wskazał również, że uchwałą z 4 września 2012 r. Zarząd Województwa [...] w R. powołał W. W. na stanowisko dyrektora pozwanego muzeum na okres od 4 września 2012 r. do 3 września 2019 r. Przy takich ustaleniach faktycznych, Sąd drugiej instancji uznał za nieuzasadniony zarzut powódki sprowadzający się do stwierdzenia, że decyzja o odwołaniu ze stanowiska zastępcy dyrektora została dokonana przez osobę nieuprawnioną i jaka taka nie wywołała skutków prawnych.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyła w całości powódka. Zarzucono naruszenie prawa materialnego, to jest art. 38, 39 § 1 k.c. w zw. z art. 15 i 16

ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej w zw. z art. 4 ustawy o muzeach poprzez błędną jego wykładnię i zastosowanie przez przyjęcie, że osoba powołana na stanowisko „pełniącego obowiązki dyrektora Muzeum [...]” jest prawidłowo umocowana do reprezentacji muzeum i składania w imieniu muzeum oświadczeń woli.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania strona powodowa wskazała na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego oraz potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, w szczególności: (-) czy osoba powołana na stanowisko „pełniącego obowiązki dyrektora Muzeum [...]”, czyli stanowisko, którego nie przewidują przepisy ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (na podstawie odesłania art. 4 ustawy o muzeach), a nadto powołana z naruszeniem trybu konkursowego przewidzianego w art. 16 tej ustawy, może skutecznie składać oświadczenia woli w imieniu muzeum; (-) czy w przypadku, gdy Wojewódzki Sąd Administracyjny w R. stwierdził w wyroku, że uchwała, mocą której powołano określoną osobę na stanowisko „pełniącego obowiązki dyrektora Muzeum [...]” jest nieważna i orzekł, że uchwała ta nie podlega wykonaniu do czasu uprawomocnienia się wyroku – osoba ta może skutecznie składać oświadczenia woli w imieniu muzeum.

Powódka wносиła również o rozważenie w sprawie nieważności postępowania.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej wskazano m.in., że Sądom obu instancji całkowicie umknęła okoliczność, iż w momencie odwołania powódki ze stanowiska zastępcy dyrektora, powołanie W. W. zostało wstrzymane wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w R. z 19 lipca 2011 r. na podstawie art. 152 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. W konsekwencji wykonywanie po 19 lipca 2011 r. stanowiska pełniącego obowiązki dyrektora pozwanego muzeum, w ocenie powódki, było skrajnym lekceważeniem prawa i łamaniem zasad państwa prawa. Zdaniem powódki, W. W. w okresie od 19 lipca 2011 r. do 4 września 2012 r. nie posiadał legitymacji prawnej do podejmowania czynności prawnych jako reprezentant pozwanego – a więc nie mógł złożyć oświadczenia woli o odwołaniu powódki ze stanowiska zastępcy dyrektora pozwanego muzeum, ani nie posiadał legitymacji do

udzielania pełnomocnictw radcy prawnemu w imieniu pozwanego w jakimkolwiek postępowaniu sądowym.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i ustalenie, że pomiędzy powódką a pozwanym istnieje stosunek pracy na warunkach określonych pismem dyrektora Muzeum [...] w P. z 10 sierpnia 2009 r. – Zastępcy Dyrektora Muzeum [...] w P., a także o nakazanie pozwanemu dopuszczenie powódki do wykonywania pracy w charakterze Zastępcy Dyrektora Muzeum [...] w P. oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania za pierwszą i drugą instancję oraz kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych, ewentualnie o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna strony powodowej okazała się mieć uzasadnione podstawy.

Pierwszoplanowym problemem występującym w sprawie, przedstawionym jako istotne zagadnienie prawne w pkt 1a skargi kasacyjnej, jest dopuszczalność rozwiązania stosunku pracy zastępcy dyrektora muzeum (powódki) przez osobę pełniącą obowiązki dyrektora tego muzeum. Co prawda w skardze kasacyjnej w pkt 1a sformułowany został problem znacznie szerszy. Skarżącej chodzi bowiem o możliwość skutecznego składania oświadczeń woli w imieniu muzeum przez pełniącego obowiązki dyrektora. Rozważania uzasadnienia zostaną ograniczone do problemów niezbędnych do rozstrzygnięcia sprawy.

W związku z powyższym należało rozważyć problem możliwości powołania na stanowisko pełniącego dyrektora oraz zakres jego obowiązków i uprawnień.

Artykuł 4 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 2012 r., poz. 987) odsyła w sprawach nieuregulowanych do przepisów ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2012 r., poz. 406 – dalej ustawa). Przepisy tej ustawy w dniu wyrokowania

przewidywały powołanie przez organizatora jedynie dyrektora instytucji kultury (art. 15 tej ustawy). Zgodnie z art. 15 ust. 8 tej ustawy statut instytucji kultury może przewidzieć utworzenie stanowiska lub stanowisk zastępców dyrektora. W takim przypadku statut określa liczbę stanowisk zastępców dyrektora oraz tryb ich powoływania i odwoływania. Można więc jednoznacznie stwierdzić, że przepisy ustawy przed dniem 30 listopada 2015 r. nie znały stanowiska pełniącego obowiązki dyrektora instytucji kultury (muzeum). Bez znaczenia więc dla rozstrzygnięcia pozostaje dodanie art. 16a do ustawy stanowiącego, że do czasu powołania dyrektora wyłonionego w trybie przepisów art. 15 lub art. 16 albo do czasu powierzenia zarządzania instytucją kultury osobie fizycznej lub prawnej w trybie przepisów art. 15a organizator może powierzyć pełnienie obowiązków dyrektora wyznaczonej osobie na okres nie dłuższy niż do końca sezonu artystycznego następującego po sezonie, w trakcie którego dyrektor został odwołany albo akt jego powołania wygasł – w przypadku instytucji artystycznej oraz na okres nie dłuższy niż rok – w przypadku instytucji kultury innej niż instytucja artystyczna.

Reasumując ten wątek rozważań należy stwierdzić, że ustawowa dopuszczalność (jej brak) powierzenia pełnienia obowiązków dyrektora jednostki organizacyjnej (pracodawcy) może mieć wpływ na rozstrzygnięcia w kwestii jego uprawnień (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 2014 r., I PK 219/13, OSNP 2015 nr 6, poz. 78).

Mając powyższe na uwadze należy stwierdzić, że nawet jeżeli odnośne przepisy nie przewidują stanowiska pełniącego obowiązki dyrektora możliwe jest swobodne ukształtowanie treści tego stosunku pracy w zakresie rodzaju pracy i zakresu obowiązków przez jego strony. Z punktu widzenia zasad prawa pracy nie ma więc w tej sytuacji przeszkód, by zakres obowiązków pracownika instytucji kultury mógł zostać określony jako odpowiadający obowiązkowi dyrektorskim (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2015 r., III PK 50/14, LEX nr 1731107). Osoba pełniąca obowiązki została upoważniona do reprezentowania muzeum przez Zarząd Województwa [...]. Z tego powodu należało przyjąć, że osoba ta była upoważniona do udzielenia pełnomocnictwa procesowego. Stąd nie zachodziła przesłanka nieważności postępowania określona w art. 379 ust. 2 k.p.c.

Podstawowy problem od którego uzależnione jest rozstrzygnięcie o zasadności skargi kasacyjnej dotyczy zatem dopuszczalności (zgodności z prawem) czynności rozwiązującej stosunek pracy powódki. Skarżący podnosi naruszenie przepisów prawa materialnego w postaci art. 38 i 39 § 1 k.c. w zw. z art. 15 i 16 ustawy. Tymczasem tryb powoływania i odwoływania zastępcy dyrektora instytucji kultury, zgodnie z upoważnieniem art. 15 ust. 8 ustawy, regulować ma statut tej instytucji. Statut pozwanego stanowił w § 8 pkt 5, że zastępcę dyrektora powołuje i odwołuje dyrektor po uzyskaniu zgody zarządu. Skarżący nie zarzucił wprawdzie naruszenia tego przepisu jednak należało przyjąć, że naruszenie postanowienia statutu mieści się w podniesionych zarzutach naruszenia przepisu prawa materialnego w postaci art. 38 k.c. oraz art. 15 ustawy.

Statut pozwanego wyraźnie stanowił, że upoważnionym do powołania i odwołania zastępcy dyrektora jest tylko dyrektor instytucji kultury. Tak więc problem organu upoważnionego do rozwiązania stosunku pracy był jednoznacznie uregulowany w akcie (statucie) będącym źródłem prawa pracy (art. 9 § 1 k.p.). Postanowienie statutowe miało zaś wyraźną podstawę ustawową. Natomiast zgodnie z art. 26a ustawy, pomijając zmiany jego treści, przepisy kodeksu pracy mogły być stosowane w sprawach nieuregulowanych w ustawie. Ponadto to postanowienie statutu w związku z upoważnieniem ustawowym zawsze należy traktować jako przepis szczególny, a więc mający pierwszeństwo przed przepisem art. 3¹ § 1 k.p., stanowiącym, że za pracodawcę będącego jednostką organizacyjną czynności w sprawach z zakresu prawa pracy dokonuje osoba lub organ zarządzający tą jednostką albo inna wyznaczona osoba (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2013 r., I PK 259/12, OSNP 2014 nr 2, poz. 22).

Bez znaczenia dla rozstrzygnięcia pozostaje to, że pełniąca obowiązki dyrektora osoba została po roku powołana na dyrektora pozwanego muzeum.

Tak więc w okresie, kiedy brak było regulacji przewidujących powołanie pełniącego obowiązki dyrektora instytucji kultury, jeżeli statut tak to regulował do rozwiązania stosunku pracy z zastępcą dyrektora upoważniony był wyłącznie dyrektor tej instytucji. Z powodu dokonania tej czynności przez osobę nieuprawnioną doszło do naruszenia przepisów regulujących rozwiązanie z powódką stosunku pracy. Powierzenie stanowiska pełniącego obowiązki dyrektora

nie było równoznaczne z uzyskaniem ustawowych kompetencji tego organu w postaci upoważnienia do rozwiązania stosunku pracy (odwołania) zastępcy dyrektora instytucji kultury.

W związku z powyższym rozstrzygnięciem bezprzedmiotowym stał się problem znaczenia wyroku WSA w R. z dnia 19 lipca 2011 r., II SA .../11 stwierdzający nieważność uchwały Zarządu Województwa i to, że uchwała ta nie podlega wykonaniu do czasu uprawomocnienia się wyroku, jak i późniejszego wyroku NSA (zob. jednak wyrok NSA z dnia 29 lipca 2004 r., OSK 591/14, OSP 2005 nr 4, poz. 50 z glosą A. Kmiecika oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2013 r., III PK 56/12, LEX nr 1555634 oraz na ten temat S. Prutis: Właściwość sądu w sprawie odwołania dyrektora samorządowej instytucji kultury, w: Z aktualnych zagadnień prawa pracy i zabezpieczenia społecznego. Księga Jubileuszowa Profesora Waleriana Sanetry, red. B. Cudowski, J. Iwulski, Wydawnictwo Temida2, Białystok 2013).

Z tych względów na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzeczono jak w sentencji wyroku.

EB